

1915-1940, toen de Nederlandse katholieken groot engagement aan de dag legden op missionair terrein. Vele in Nederland gevestigde gemeenschappen van mannelijke en vrouwelijke religieuzen waren destijds actief in de missie en wisten zich financieel en moreel gesteund door een breed thuisfront. Opmerkelijk genoeg zijn echter slechts enkele Nederlandse congregaties uitdrukkelijk met het oog op de missie in het leven geroepen; zo bijvoorbeeld de Missiezusters van Asten (NB), gesticht door Gerard van Schijndel (1850-1923) en in 1913 door Rome goedgekeurd.

Gerard van Schijndel vertrok als jonge priester van het bisdom Den Bosch naar Algiers om zich aan te sluiten bij de Witte Paters, maar werd afgewezen. Zijn ijver voor de missie bekoelde evenwel niet. Teruggekeerd in Nederland begon hij als pastoor te Boerdonk, een gehucht bij Veghel (NB), in 1905 met de vorming van jonge mannen en vrouwen voor het werk in de missie. De stichting van een congregatie voor mannelijke missionarissen mislukte, ook omdat zijn bisschop de solistische en koppige Van Schijndel niet wilde steunen. Wel kwam, vooral dankzij de hulp van krachtige Romeinse pleitbezorgers – onder wie kardinaal Willem van Rossum, de latere prefect van de Congregatio de Propaganda Fide – de gemeenschap van Missiezusters Franciscanessen van de H. Antonius (van Padua) tot stand, die zou uitgroeien tot een naar Nederlandse begrippen middelgrote congregatie. Haar leden werk(t)en, behalve in Nederland, in Noorwegen, België en Belgisch-Congo/Zaire, Borneo/Kalimantan, Aruba en Brazilië, doorgaans in de verpleging en het onderwijs. De congregatie telt vooral Brabantse zusters en deelt vandaag het lot van de vergrijzing met andere religieuze gemeenschappen in Nederland, maar heeft in Brazilië en Indonesië wel nog aanwas.

De auteur heeft haar boek geschreven in opdracht van de congregatie. Deze vroeg enerzijds om een studie naar haar oorsprong, met name het geestelijke profiel van de stichter en zijn invloed op de gemeenschap, anderzijds om een geschiedenis van de congregatie in vogelvlucht. Deze gecombineerde studie moest 'binnen enkele maanden' (p. 8) gereed zijn. Men kan bij een dergelijke ruime opdracht een navenante limiet bedingen, maar dat is kennelijk niet gebeurd.

De congregatie bezit nu een beknopt maar helder overzicht van de ontwikkeling van de gemeenschap, vooral van haar moeizame ontstaansgeschiedenis. Daarmee is deels aan de doelstellingen voldaan. Maar de vraag naar 'de traditie waarin Van Schijndel stond en

hoe zijn drijfveren daarmee in verband kunnen worden gebracht' wordt onbevredigend beantwoord. De schrijfster noemt de stichter 'geen charismatisch man of mysticus' (p. 112) en die indruk lijkt juist. Van Schijndel nam bovendien bij de keuze van de constituties vrij willekeurig deze of gene reeds bestaande regelgeving als uitgangspunt. Maar daaruit mag m.i. niet worden afgeleid dat hij 'geen uitgesproken opvattingen had over de spiritualiteit van de congregatie' (p. 112). Een minder oppervlakkig onderzoek daaromtrent had meer tijd gevergd, maar ongetwijfeld ook meer aan het licht gebracht. Zo wordt er nauwelijks aandacht besteed aan de spirituele en ascetische vorming, die Van Schijndel zal hebben ontvangen tijdens zijn priesteropleiding en later bij de Witte Paters. Wanneer hij de zusters een meditatieboek aanreikte, was de inhoud daarvan in zijn ogen geschikt om hun vroomheid te voeden. Aan die inhoud wordt nauwelijks gerefereerd. Ook nadere bestudering van de Sint Antoniusbode, het door hem geredigeerde tijdschrift, had Van Schijndels spirituele signatuur kunnen verhelderen. Dit zijn slechts enkele van de routes die de schrijfster had kunnen volgen.

Deze studie is ondanks haar beperkingen een nuttige bijdrage tot de bloeiende geschiedschrijving van vrouwelijke religieuzen in Nederland en biedt een goede basis voor een vervolgstudie, waarin met name – zoals de schrijfster ook aangeeft – de beleving van de missiezusters aandacht verdient te krijgen.

J. Smelik, *Eén in lied en leven. Het stichtelijk lied bij de Nederlandse protestanten tussen 1866 en 1938*. SDU uitgevers, Den Haag 1997. 516 blz. Ill. ISBN 90 12 08517 9, f 49.50.

– A. le Coq

In 1990 ontwierp NWO een ambitieus onderzoeksprogramma waarmee men de Nederlandse cultuur in Europese context over een periode van ongeveer drie eeuwen wil trachten te beschrijven. Dit proefschrift dat zich concentreert op het zogeheten 'ijkpunt 1900' uit dit programma, is daarvan een onderdeel.

Het wil inzicht geven in aard en betekenis van de bijdrage die het Nederlandse protestantisme aan de cultuur heeft gegeven. Omdat het geestelijk lied een goede seismograaf is van patronen van geloven en den-